

estetike, kao i etnološke discipline, koja po svojoj definiciji proučava sustave nacionalnih simbolika i svakodnevne (pa i estetske) prakse, discipline koja proučava, ali i sama stvara i konačno dekonstruira značenja. Stoga bi ovaj zbornik trebalo promatrati i kao autorefleksiju europske etnologije.

Sanja KALAPOŠ

Multicultural Europe, Illusion or Reality, eds. László Fel-földi, Ildikó Sándor, European Center for Traditional Culture, Budapest 1999., 178 str. (Bibliotheca Traditionis Europaeae, Vol. 1)

Uz pomoć UNESCO-a i mađarskog Ministarstva kulture i obrazovanja godine 1995., nakon dugogodišnjih priprema, utemeljen je Europski centar za tradicijsku kulturu (European Center for Traditional Culture). Ovaj zbornik radova s međunarodne konferencije, koje je tema ujedno i naziv zbornika — *Multikulturalna Europa: iluzija ili realnost* — prvi je u nizu planiranih izdanja.

Glavna tema oko koje su se prepletala sva izlaganja na konferenciji bila je: sprečavanje nestajanja tradicijske kulture europskih manjina. Sudionici su pokušavali, svaki na svome primjeru, odgovoriti na temeljno pitanje: Uništavaju li multikulturalni svijet i procesi globalizacije lokalne kulture? Prema mišljenju Bertalana Andrásfalvyja, to pitanje nije samo političko nego je i kulturalno, odnosno pitanje kojim bi se trebali baviti i folkloristi. Smatra da je spašavanje tradicijske kulture jednako važno kao i ekološko spašavanje našeg planeta.

Na konferenciji je održano četrdeset izlaganja, a u ovaj su zbornik uvrštena najzanimljivija prema mišljenju urednika. Tiskano je 18 eseja podijeljenih u dvije teme: *identiteti i suživot* (coexistence).

Nakon uvodne riječi Mihály Hoppál u svom eseju promišlja lokalne identitete unutar identiteta zajednice te ulogu antropologa koju uspoređuje s ulogom mitskog kulturnog heroja. Slijedi tekst *Kelti u zapadnoj Europi — problemi i potencijal* u kojem Dáithí Ó Hógáin, nakon kratkog povijesnog pregleda kretanja Kelta po Europi, govori o rasprostranjenosti i razvoju keltskoga jezika, o predajama i kratkim pričama, te spominje glazbu i ples. Tamás Mohay u eseju pod nazivom "*Unutar*" i "*izvan*" *granica: utjecaj jezika i religije na identitet* pokušava brojnim primjerima odgovoriti na dva pitanja — kako shvatiti koncepciju identiteta i njegovu dualnu prirodu, te kako uklopiti jezik i religiju unutar koncepta identiteta. László Göncz se bavi mađarskom tradicijom i identitetom u karpatskom prostoru, te nešto više u slovenskom dijelu Pomurja. Autor govori o mađarskoj manjini, njezinim sličnostima sa Slovencima te problemima i potrebama ove manjinske zajednice. Ildikó Sándor u eseju *Oživljavanje folkloru i identiteta: primjer mađarskih Csángó* diskutira o pitanju kako proces revitalizacije i obnove tradicijske kulture na kraju 20. st. utječe na identitet manjine. Govori o etničkoj skupini Csángó, mađarskoga porijekla, koja živi u Rumunjskoj potpuno izolirana od ostalih Mađara. U svom prilogu *Promjene u etničkom identitetu i folkloru Votiana* Ergo-Hart Västrik nas upoznaje s najstarijim stanovnicima današnjeg područja St. Petersburga u Rusiji i njihovim dvojama oko svojeg etničko-manjinskog identiteta. Ingrid Rüütel se pak bavi problemom Estonaca danas. Naime, jedan od problema sjeveroistočne Estonije jest što je ruska manjina tamo postala većinom, dok su Estonci u dijelu vlastite zemlje postali manjinom. *Čovjek i zemlja u Székelyföldu* esej je u kojem József Gagyí razmatra odnos čovjeka spram zemlje u maloj ruralnoj regiji u središnjoj Rumunjskoj, čiji su stanovnici uglavnom Mađari. Autor istražuje utjecaj urbanizacije i modernizacije na poljodjelce i njihovu povezanost sa zemljom kao bitnom odrednicom njihova identiteta.

Prilozi drugog dijela zbornika bave se problemom suživota. Bertalan Andrásfalvy promišlja o suživotu zajednica istočne i središnje Europe, te o problemu jezika. U eseju *Odnosi među ljudima u Karpatskoj kotlini* Gyula Viga govori o suživotu različitih zajednica, njihovim odnosima i isprepletenostima njihovih kultura. Promatra današnje stanje, tradicijske elemente, te promjene do kojih je došlo u Karpatskoj kotlini. Zaiga Sneibe nas u prilogu *Etnografski podaci latvijske zajednice iz sjeverozapadne Litve* upoznaje s problemom identiteta male latvijske zajednice koja živi na sjeverozapadu Litve. Naime, političkim promjenama granica godine 1921. ta je latvijska zajednica pripala dotad susjednoj Litvi kao njezin sastavni dio. Beatrise Reidzane pak razmatra promjene u narodnoj poeziji male etničke zajednice ugrofinskoga podrijetla koju čini dvjestotinjak ljudi nastanjenih na sjeverozapadu Latvije. U tekstu *Transilvanija kao primjer europske multietničnosti* László Diószegi nas upoznaje s Transilvanijom, koju često nazivaju i Švicarskom istočne Europe te opisuje plesove dviju dominantnih etničkih zajednica, Mađara i Rumunja. Razmatra problem Nijemaca kao treće zajednice, čiji je kulturni i etnički identitet u nestajanju, što smatra tragedijom ne samo za Nijemce već i za cijelu Europu. Imre Gráfik u svom eseju *Suživot multikulturalnih zajednica* na primjeru sela Velika Pisanica u Hrvatskoj, čiji su stanovnici uglavnom Hrvati, Mađari i Nijemci, grafički, pomoću tzv. modela *sprinning rose*, prikazuje složenu strukturu međusobnih odnosa. U tekstu *Njemačko-mađarski suživot tijekom prve polovice 20. st.* József Liszka promatra život Nijemaca, Mađara i Slovaka u jugozapadnoj Slovačkoj te zaključuje da je tu riječ o najvišoj razini međusobne tolerancije. Naime, etničke zajednice žive zajedno potpuno izmiješane. Ne postoje sela, pa niti blokovi kuća u kojima je dominantna jedna etnička skupina, uglavnom svi stanovnici toga područje govore sva tri jezika. Endre Túros opisuje stoljetno natjecanje i suparništvo između dvaju sela u Mađarskoj, koje se temelji na sukobu interesa. U završnom nas eseju ovoga zbornika pod naslovom *Živučje tradicije u mađarskom muzeju na otvorenom* Miklós Cseri upoznaje s radom muzeja na otvorenom, drugim etnografskim muzejem po veličini u Mađarskoj. Predstavlja nam nove projekte i dileme s kojima se susreću.

U prilogu zbornika je objavljen uvodni govor Norika Aikawa s otvorenja konferencije te uvodni govor Leventea Magyara s otvorenja festivala. Slijede programi konferencije i festivala te popis svih sudionika.

Zbornik je zanimljiv i vrijedan prilog u proučavanju međuetničkih odnosa i identiteta.

Iva NIEMČIĆ

Zbirka od devet eseja o "izazovima pripadanja u dijasporama i egzilu" na različite načine te s različitih mjesta govori o sve očitijem svjetskom fenomenu eksteritorijalizacije, pa i posvećeno de-teritorijalizacije etničkoga i nacionalnog identiteta. No da ovo ne bude samo još jedna deklaracija o "fluidno-procesual-

nom" karakteru tog pojma koji kontroverzno dominira današnjom intelektualnom i znanstvenom scenom, a, bogami, još kontroverznije i današnjom realnošću svijeta, pobrinula se upravo ta, smišljeno izabrana, "izvanznanstvena", tvrda i bolna pozadina državnih, režimskih, ideoloških i nasilnih "fikcija identiteta" zbog koje je više nemoguće o *nomadizmu* propovijedati kao o spasonosnom, a pritom posve ugodnom, osobnom izboru po mjeri mislilačkih i drugih elita. Možda se, naime, toga identiteta, ma što on bio, doista lako lišiti u situacijama kad "ne pravimo pitanje" od toga hoćemo li predavati na nizozemskom ili njemačkom (pa čak i poljskom) sveučilištu, ali ga se, uza svu želju,

Beyond Integration, Challenges of belonging in diaspora and exile, ed. Maja Povrzanović Frykman, Nordic Academic Press, Lund 2001., 224 str.